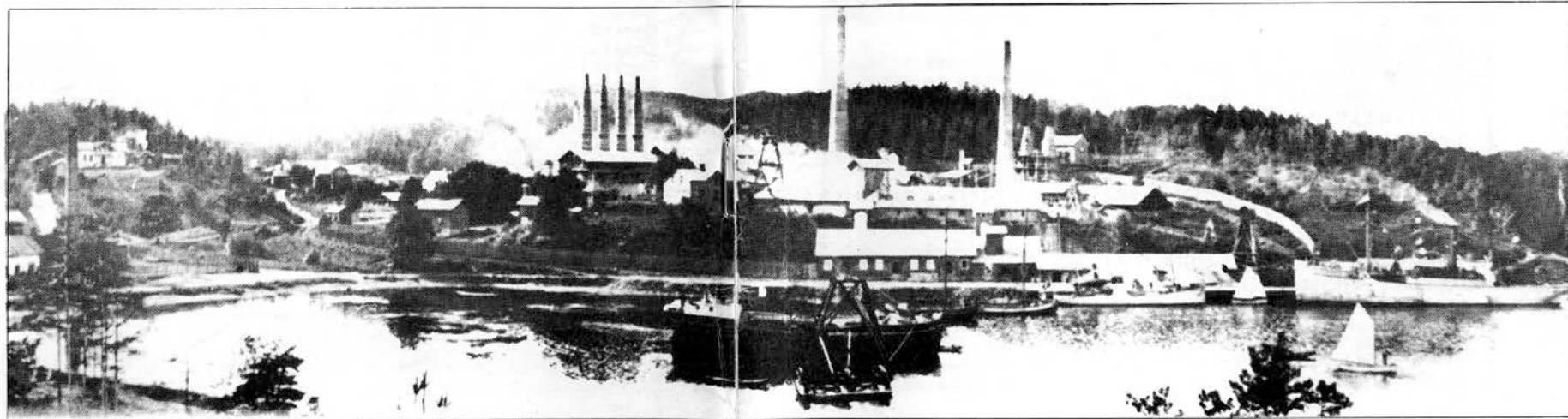


B

ISSN 0802-3824



- en evindelig røk etsteds ute
ved fjorden - - det er Oslos
begrep om Slemmestad - -

Disse linjer skrev forfatteren
Rudolf Nilsen i 1925 - -

Foto 1906.



BYGDEMAGASINET

NR 19

MAI

1991

Du er hjertelig velkommen til
åpningen av Cement-museet
i Slemmestad

LØRDAG 8. JUNI KL. 17.00

Bygdemagasinet

Krystallveien 37, 3478 Nærnes

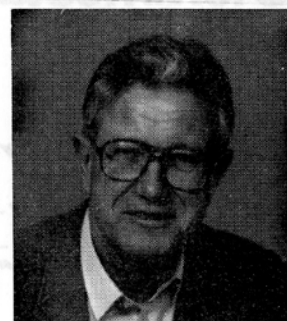
Organ for Røyken historielag

Redaktør: Ole Sønju, Krystallveien 37,
3478 Nærnes. Tlf. 281254

Innhold	Side
Fra formannen	3
Cementmuseet, Slemmestad	4
Mai 1965	7
Anno 1900	8
Mandtalsliste 1894	9
Urd	11
Dagligliv i Røyken ca. 1910	14
Sement i Norge 100 år	16
Årsberetning/Regnskap/Arsmøte	18
"Sysselmann" Nielsen	19
Kultrudagene 91	20
Hjemmebrenning tillatt?	20
Kongeinntoget 7. juni 1945	21
Gammel bebyggelse 5:	21
- Ølstad Søre	22
- Huseby	23
Røykenskolen anno 1875	24
Jubileumsfesten	26
Premiekonkurransen i nr. 18	27
Premiekonkurransen	28
Øskaugeple i Røyken?	29
Gamle postkort med motiver fra Røyken	30
-Postkort fra Båtstø ca. 1910	31
Røkens gjensidige Husdyrforsikringsforening	31
Hernestangen	34
Nye medlemmer	35
Juli 1915	35

Bygdemagasinet nr. 19, opplag 500
Redaksjonen avsluttet 30. april 1990

Fra formannen



Jeg beklager at Bjørn Brønner av helsemessige grunner fant å måtte trekke seg etter ett år som formann.

Sammen med noen andre ildsjeler har historielaget mye å takke Bjørn for. Uten disse selvoppofrende personene hadde ikke laget hatt den trygge posisjon som det har i dag.

Sammen med det nye styret, hvor vi forøvrig har Bjørn med oss, blir det min oppgave å ta vare på det fundamentet som er bygget, samtidig som vi må ta noen skritt videre.

Historielaget har mange arbeidsoppgaver foran seg. Den mest krevende er gjennomføringen av aktivitetssenter/bygdetun på Hernestangen. Problemet er å fremskaffe tilstrekkelig dugnadstimer.

Om bare en del av våre snart 400 medlemmer sa seg villig til å ta 2-4 dugnadskvelder pr år, ville vi være godt hjulpet. Jeg håper på positiv respons når vi retter en henvendelse om hjelp.

Vi vil forøvrig forsøke arrangementer som gir tilbud av interesse for et bredere lag av medlemmene. I løpet av sommeren vil det derfor bli arrangert kveldsturer til Drammen Museum og Fossesholm i Vestfossen. Begge turer med guidet omvisning. Dagstur blir det en søndag på ettersommeren til Storøen på Ringerike. Et sted med virkelig historisk sus. Ellers forberedes nye markvandring, samtidig som Oldtidsmarsjen vil bli gjennomført i forbedret utgave.

Fins det spesielle ønsker hos noen av medlemmene, er vi takknemlig for å få melding om dette.

Vår bygdesamling på Kornmagasinet er verd et besøk. Skolebesøk vi hadde under Kulturuka -91 tyder på at skolene kan ha god nytte av et besøk. Fulgt opp med lysbilder og kåseri tror vi skoleelevene vil få nyttig lærdom om sine forfedres levekår. Vi vil ta kontakt med skolene om dette.

Det er mitt ønske at historielaget skal fortsette den positive utviklingen til beste for medlemmene og fremtidige innbyggere i Røyken. Det gode arbeidet som er nedlagt i lagets første 25 år er en utfordring for oss alle.

Cato Christoffersen
formann

Cementmuseet, Slemmestad

I år fylles cementindustriens i Norge 100 år. Dessverre uten produktgjori i Slemmestad, stedet hvor det hele startet opp.

Men nettopp dette faktum er den mest-
virkende årsak til at et "Cement-museum"
åpnes i Slemmestad den 8. juni.

Da beslutningene om nedleggelse av
produksjonen kom, ble det ideen om å
bevare noe av miljøet for fremtiden.

Det samarbeidet som har eksistert mellom
bedrift, kommune, kulturråd, og fylkes-
kommune i denne forbindelse, er en mest-
virkende årsak til et foreløpig vellykket
resultat.

Produktgjoringsstøpet i cementindustrien er
ikke egnet for å utstilles i et museum.
Dertil er maskineriet for stort. Den
rotasjonen eller mølle, viktige komponenter
i sementprosessen, på 6.6. r. 163 og 12 m.
lengde, krever for stor plass. Laboratorie-
modeller sammen med et rikt billed-
materie, skal imidlertid kunne

bevare miljøet noe av miljøet fra opp-
starten i 1890 årene frem til 1968.

I første omgang er det denne perioden
museet skal kommunere seg om, altså
tiden frem til ferdigelsen med de andre
norske sementfabrikker. På noen sider
har vi ambisjoner om at museet i
Slemmestad skal bli et landsomfattende
museum for norsk sementindustri.

Et riktighdigh korrespondanse arkiv,
protokoller av forskjellig slag,
Samlige styreprotokoller fra starten
frem til ferdigelsen sammen med et rikt
billedmaterie, kan gi spennende
opplevelser for den som måtte være
interessert i å studere sine egne aner.

Felt om mye av forskjellige grøner
er riktighdigh oppgjør om årene, dattet
museet nå med et riktighdigh og
velordnet arkiv. Arken for dette har
arkivans Rita Rikheim fra Rikens arkiv.
Allerede nå under oppbyggingen har
arkivet vært interessant i forsknings-
og med. Den skriftstat for Historiske
fakultet ved Universitetet, har i løpet

av vinkelen skildet materialist med
bunblikk på en dødsstranding om
industriens sosiale adferd.

Det er vårt håp at museet i fremtiden
skal bli et sted hvor nye generasjoner
kan hente lærdom om opprinnelsen
til det samfunnet man idag finner i
Glemmestad. Et samarbeid med
skoleverket i Røyken ser vi frem
til med forventning.

Jelva museet er organisert som en
skiftelss. Alle eiendelene er ved gave-
brev overført fra herdiske til skiftelsen.
I styret for skiftelsen skal ifølge ved-
tektene følgende være med:

Riksarkivet

Biskopen & Fylkes museer

Røyken kommune & Kulturskolen

Cementmuseets venner.

'Cementmuseets venner' er en forening
forhørmende besluttet av personer med
bakgrunn i Cementindustrien. Foreningen
vil ta seg av omvisning med informasjon

av skoleklasser og andre store astalle
besøk. Den daglige omvisning av
enkelthendene vil bli levert fra
folkebiblioteket som ligger rett i-
rett med museet.

Den offisielle åpning av museet
skjer fredag 8. juni. Publikum
får adgang fra kl. 17⁰⁰. Åpningen
vil forøvrig bli markert i samarbeid
med Glemmestad Feiendom, Handels-
skolen i Glemmestad gamle Senter
og Sparebanken NOR. Vi håper
alle skal bli en trivelig begivenhet.

Vi ønsker publikums velkommen
og er spent på reaksjonene.

Med hilsen
for Cementmuseets venner
Erik Christoffersen.

Mai 1965

Drammen bystyre besluttet i går å gå sammen med Røyken
kommune og Statens Friluftsråd og gjennom Buskerud fylke
kjøpe en del strandrettigheter i Gjerdalsbukta til badeplass. Til
kjøpet skal det bevilges kr. 16 358.



Fotografiet ovenfor har vi fått låne av Alf Follestad på Hotvedt gård.

Til venstre lærerinne Magda Nilsen fra Myre gård på Spikkestad. Hun var ansatt lærerinne ved Ølstad skole 1899-1901. Damen til høyre var lærervikar på Ølstad skole på det tidspunkt da dette bilde ble tatt.

Damene nyter ettermiddagskaffen i det fri i sine moteriktige kjoler. To vakre hatter ligger i gresset foran sammen med avisen Norske Intelligenssedler. Dette var forøvrig Norges eldste avis - etablert i 1763 og var fra 1890 en ren venstreavis. Også på bordet ligger en avis. Mon tro om damene var venstreorienterte - - ?

Magda Nilsen giftet seg i 1901 med Alf Follestad senior. - - hun ble senere min mor - - skriver Alf Follestad avslutningsvis i sitt brev til Bygdemagasinet. Alf er født i 1906.

Mandtalsliste 1894

En av våre medlemmer kom nylig over "Mandtalslister" fra Røyken fra året 1894. 4 tettskrevne brevark med 277 navn, alt skrevet med blyant. Det var valg til herredsstyre det dreide seg om dette året.

I følge gammel pressetradisjon er navn gode nyheter. Så hvorfor ikke gjengi noe i Bygdemagasinet, tenkte vi.

Men først kan det være på sin plass å se nærmere på valg og stemmerett i landet vårt på den tid.

Ifølge grunnloven av 1814 hadde disse stemmerett: embedsmenn, handels- og håndverksborgere i kjøpstedene, de som eide hus eller grunn av særlig verdi i kjøpsteder og ladesteder, selveiende bønder og de som bykslet matrikulert jord i minst 5 år. Stemmeretten gjalt bare menn, ikke kvinner.

I 1884 ble stemmeretten utvidet til også å omfatte alle menn på landet som betalte minst 500 kr i skatt i året (800 kr i byene). Alminnelig stemmerett for menn ved kommunevalg ble innført i 1901. Men kvinner fikk første gang en begrenset stemmerett ved kommunevalg i 1901 og full stemmerett først i 1910.

Ifølge Røykenboka ble det avgitt 396 stemmer ved kommunevalget i 1894. Vår "Mandtalsliste" med 277 navn kan derfor ikke være komplett.

Vi gjengir den første siden av våre lister. Det er i stor grad de samme navn vi finner idag på de gårder hvor gamle Røyken-slekter råder grunnen. Navnetradisjoner holdes i hevd i bygda vår.

Mellomnavn som ble brukt den gang viser tilbake til farsnavnet.

Ole

Fortsetter neste side - - ->

Lyngertun 3/9 47
Kjære Martin!

Jeg ble dypt rørt over at du, som var så meget å stå i, husket min fødselsdag og ringte op. Tak skal du ha for det! —

Det var så rukt, den dagen stod alt på mellom- og så så tydelig for mig. Jeg husket dagligstuen med en omkengs- seng i det ene hjørne og et dyt- polert hjørneskap i et annet hjørne. Og jeg husket hvordan rummene lå i forhold til hverandre. Jeg tenkte straks: Dette blir sikkert min siste fødselsdag her på jorden. Og det er jo rimelig gysa-

Stakkars dere som har det så vanskelig med hjelp. Det er jo godt at Else nu har kunnet overta innestellet. Men det er jo mer enn nok igjen. Og Arne er jo så ung. Du må vel holde et lite øie med ham så han ikke får et knekk for livet. — Hvis dere ikke hadde det så ~~trakk~~ travlt, vilde jeg spørre om ikke en i alfallet Else kunde ta sig en tur hit; men det er vel vanskelig. Denne sommeren har vært maki så vanskelig for oss; men vi er jo nu litt hjukkere. H. har vært uheldig med sinene sine og hatt feil av en flaske, men er dog nu på bedringens vei.

Værstelig hilsen fra oss alle til dere tre. Ved Cecilie.

Jeg ringte op om en dag mer for å høre hvordan det var hos

Dagligliv i Røyken ca. 1910

Fra boka Buskerud og Telemark i nær fortid har vi hentet denne beretningen om dagligliv i Røyken i begynnelsen av vårt århundre.

Boka kom ut på Det Norske Samlaget i 1983.

Hjemmeproduksjon av potetmel kan KRISTINE BRYHN fra Røyken fortelle om. Hun er født i 1903.

Når vi tok opp poteter om høsten, ble alltid de store lagt til side, de skulle bli potetmel. Vi hadde store rivjern som vi rev potetene på, og to av oss sto en hel dag i bryggerhuset med dette. Mor sto ved brønnen, der hadde hun et stort kar som det var bundet et laken over. Så tok hun en stor øse av potetmosen, helte på vann og rørte om flere ganger, og så gikk potetmelet gjennom lakenet. Der sto mor fra morgen til kveld. Neste dag helte hun fra vannet, og på bunnen var det da et høyt lag med potetmel. Så ble vann helt på og rørt om; slik gjorde vi i flere dager, til potetmelet var hvitt og fint. Så ble det lagt utover for å tørkes, og da hadde vi potetmel for et år.

Til jul ble det slaktet to griser og en kalv. Da var det ståk og styr. Vi brukte alt som fantes av tarmer. De ble vrent og skurt i snø og sagflis, så ble de lagt i sodavann, og i flere dager i rent vann. Så ble det middagspølser – kjøttpølser, blodpølser og mye annet.

Ut på nyåret var det rolige dager. Da tok mor fram rokken og spant garn til strømper, sokker og votter. Det var mange karer som var i skauen om vinteren, og de måtte ha gode varme ting. Jeg måtte karde fine lette ruller, som jeg nesten ble lei av til slutt. Vi hadde sauer, så vi hadde nok av ull, både sort og hvit.

Når det ble lyse og varmere dager, kom veven i sving. Mor vevde nesten alt vi brukte til sengetøy og håndklær. Hun vevde også fint dresstøy til far og tre av guttene. Det ble sendt til en fabrikk for å stampes, som de kalte det. Glatt og fint ble tøyet da, og så var det av sted til skredder for å få sydd disse dressene, som hadde en nydelig gråfarve, kan jeg huske.

Mor var dyktig i de mange ting som skulle gjøres på en gård. Hun sydde alle skjorter, bukser og busseruller til seks karer. Ikke



Potetopptaking er ein kjend situasjon for dei fleste, men ikkje alle har drive med heimeproduksjon av potetmjøl, som Kristine Bryhn skriv om. Foto: Anton Gladheim.

forstår jeg i dag hvordan hun rakk alt. Det var ingen hjelpemidler som nå. Skjortebryst og snipper skulle stives og strykes til høytidsbruk. Vi hadde ikke elektrisk jern da jeg var ung. Vi la en strykebolt på glørne i komfyren, og når den var passe varm, ble den lagt inn i et åpent strykejern, som måtte være gullende rent til disse hvite skjortene. Mor var en mester i å stryke disse; de kunne fort bli brunsvidd. Guttene som skulle på frierfot, måtte ha fine skjorter, ja?

Jeg var alltid pent kledd. Jeg husker jeg bad mor om ny kjole til eksamen en gang. Men da sa hun: «Du får gå med denne kjolen enda et år, selv om den er blitt kort.» Far hadde nok hørt dette, og noen dager før eksamen var han i Kristiania. Da han kom hjem, leverte han meg en pakke, og der lå den skjønneste kjole som passet akkurat.



FRITHJOF GARTMANN

SEMENT I NORGE

100 ÅR

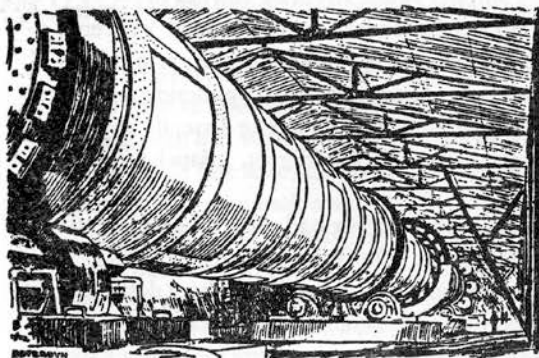
I forbindelse med sementindustriens 100-års jubileum her i landet har Norcem A/S gitt ut en flott jubileumsbok på 360 sider. Forfatter er Fridthjof Gartmann.

Riktig nok kan sementens historie føres et par tusen år tilbake i tid. Men i Norge var det etableringen av sementfabrikken i Slemmestad på slutten av 1880-tallet som for alvor gjorde sementen alminnelig her i landet.

Forfatteren tar også for seg forhistorien og han beskriver fabrikanleggene i Slemmestad, Brevik og Kjøpsvik. 10 sider er viet sementfabrikken CE-NO på Gullaug i Lier. Denne fabrikk hadde et ganske kort liv fra ca. 1917.

I tidligere utgaver av Bygdemagasinet har vi fortalt historien om sementfabrikken i Slemmestad. Men vi anbefaler våre lesere å skaffe seg boka. Den er meget leseverdig og du kan låne den i biblioteket i Røyken. Men den er ikke å få kjøpt i bokhandelen.

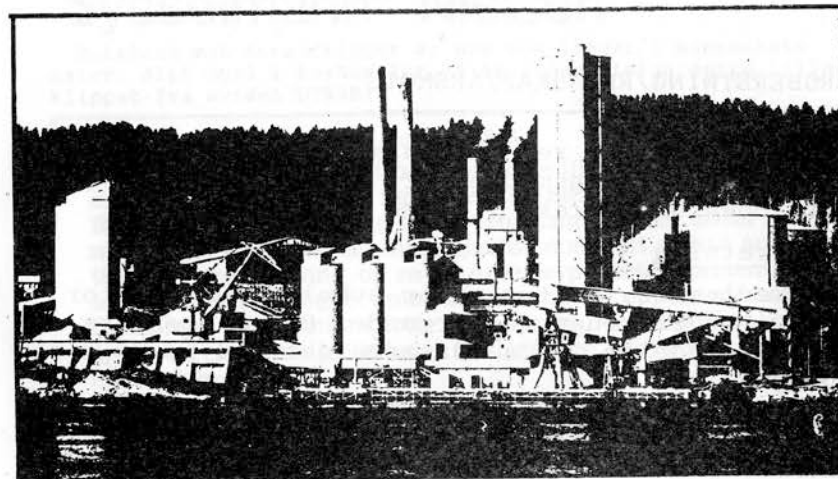
Ole



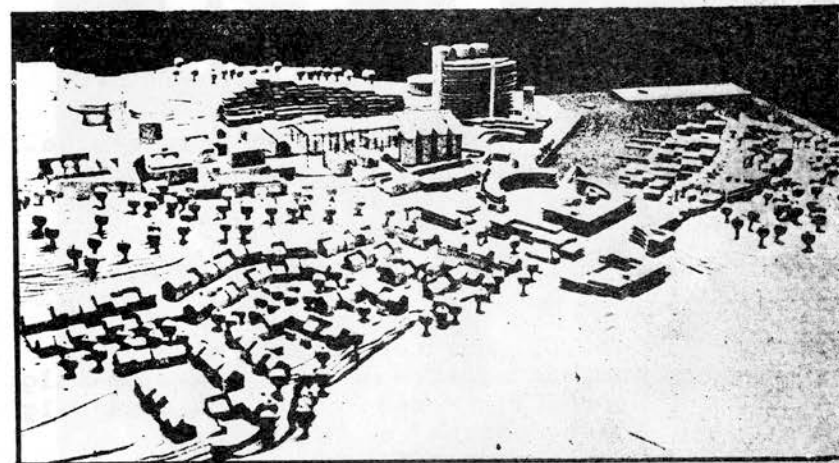
Moderne rotérovn, de første kom til Slemmestad i 1909.

Praktisk talt alle betongarbeider i hele verden støpes av sement av Portland-typen, hvorav de to viktigste er standard og rapid. Standard Portland-sement brukes i størsteparten av betongen, mens den hurtig-herdende rapidsement brukes til betong som raskt får høye fastheter.

Over til neste side - - ->



Slemmestad-fabrikken fra sjøsiden etter siste utvidelse i 1967, et kjent landemerke for både fly- og sjøfarende. Røyken fra pipene ble ofte nok påtalt, selv om rensningsgraden de senere år var mer enn 99 prosent. Sementindustrien er ingen stor forurensner. Det som kommer ut av pipene er hovedsakelig vanndamp.



Det hersker stor optimisme i forbindelse med de mange planer for Slemmestads videre utvikling. Her er en modell av et av utkastene for et nytt Slemmestad, med 15-20.000 mennesker i et småbypreget samfunn, hvor ca. 1200 mål skal bebygges med både boliger og industribedrifter. Prosjektet er noe forsinket på grunn av den lave investeringstakten som har rammet norsk økonomi, men planene er stadig aktuelle, i tilknytning til Bjerås Nærings- og Industripark, hvor nye småbedrifter allerede beskjeftiger over 350 personer.

ÅRSBERETNING/REGNSKAP/ÅRSMØTE

Årsberetning med regnskap samt referat fra årsmøte er sendt alle lagsmedlemmer. Derfor gjengir vi bare noen hovedtrekk i denne utgaven.

Årsberetning

352 medlemmer, 6 styremøter avholdt. Meget stor aktivitet på mange felter under Bjørn Brønners dyktige ledelse. Bl.a. er arbeidet med ny bygdebok igang.

Regnskap, lagsarbeider

Overskudd 30 000 kr i 1990. Totalt til disposisjon pr 31/12-90 84 000 kr.

Regnskap Kornmagasinet

Leieinntekter 34 000 kr, driftsunderskudd i 1990 500 kr.

Total egenkapital pr 31/12-90 157 000 kr.

Årsmøte

Årsmøte ble avviklet på Høyenhall 9. mars med ca. 60 deltakere. Årskontingent ble forhøyet fra kr. 50 til kr 75.

Valg

Bjørn Brønner ønsket avløsning som formann p.g.a. sykdom. Nytt styre ble:

Formann	Cato L. Christoffersen	- ny
Nestformann	Knut Skjeggstad	- ikke på valg
Sekretær	Bjørn-Eric Hansen	- ikke på valg
Kasserer	Bjørn Fossnes	- ny
Styremedlem	Bjørn Brønner	- ny
Varamedlem	Sverre Hella	- gjenvalgt
"	Anne Marit Wiggen	- "
"	Asbjørn Westermann	- "

"Sysselmann" Nielsen

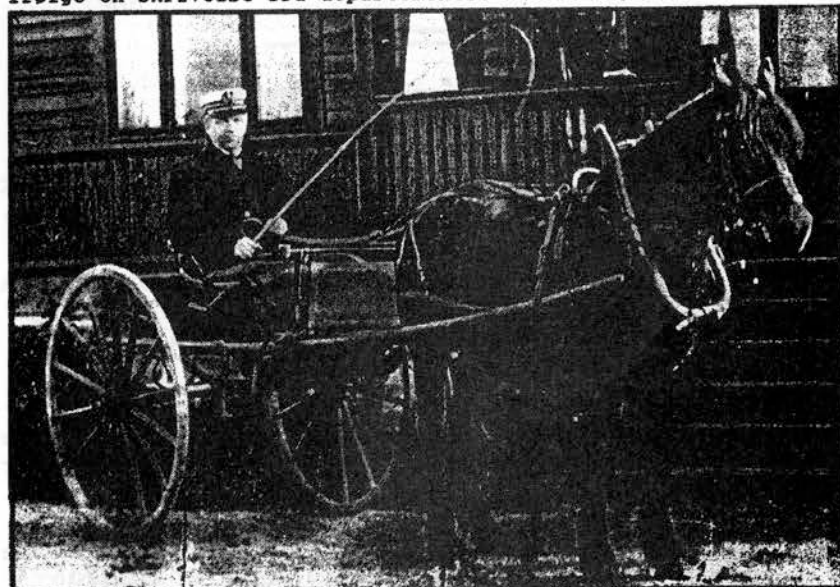
Motstand mot forandringer er noe som ligger i menneskets natur. Slik også i Røyken for 75 år siden ifølge dette lille klippet fra avisen DT&BB:

August 1915

Departementet har sendt herredstyrene til uttalelse et forslag om at «Buskerud Amt» forandres til «Sør-Upplands fylke». I Røken herredstyre lørdag spurte lensmann Nielsen under stor munterhet om representantene hadde noe imot at han antok tittelen «sysselmann», og en av Arbeiderpartiets representanter protesterte indignert mot at tiden skulle opptas med forhandlinger om å innføre dette «fjell-språk». «Sør-Uppland» ble forkastet enstemmig, likeledes forslaget om «Røyken» i stedet for «Røken».

Som vi vet ble det ikke noe av navneendringen fra Buskerud Amt til «Sør-Upplands fylke» og lensmann Nielsen og hans etterfølgere ble aldri «sysselmenn».

Men skriveformen Røken for bygdenavnet ble endret til Røyken ifølge en skrivelse fra departementet datert 15/4 1917.



Lensmann Nielsen ble aldri «sysselmann». Fotografiet er tatt utenfor hans bolig på Alstadhaug. Dette huset eies i dag av Viktoria Wulfsberg Frivold og Hans Frivold.

Kulturdagene 91

Røykens Kulturdager -91 ble avviklet dagene 3.-17. mars med en lang rekke arrangementer. Og historielaget bidro på sin måte.

RØYKENVOTTEN

Historielaget samarbeidet med husflidslaget om en utstilling av votter med formål å finne frem til en typisk "Røyken-vott".

DT&BB lagde et kjempeoppslag om Røyken-votten på forhånd. Totalt kom det inn over 50 par votter til utstillingen som ble avviklet i Kornmagasinet med godt publikumsbesøk.

NÆRINGS Historie

Røyken bondelag og Røyken bondekvinne lag sto som arrangør av en næringshistorisk kveld i Kornmagasinet 11. mars. Historielagets Terje Martinsen kåserte over emnet næringshistorie i Røyken, mens Ole Sønju viste og kommenterte filmbilder fra Røyken 1938-39.

Salen var fullsatt og representanter fra primærnæringene i Røyken var særlig sterkt representert. Det ble et helt igjennom vellykket arrangement med fin servering av flittige bondekvinne r.

Ole

Hjemmebrenning tillatt?

Vi leste nylig i lokalavisen at tidligere lensmann i Røyken Ernst Sivesind arbeider med planer om utgivelse av en bok med "lensmannshistorier".

Dette er et fint tiltak. Lensmannsinstitusjonen er eldgammel i Norge og lensmannen var i høy grad bygdefolkets mann som ivaretok deres interesser på beste måte. Ofte brukte han nok en rommelig fortolkning av loven.

Undertegnede overhørte en gang for lang tid tilbake en samtale mellom to eldre gubber. Dette var i ei bygd hvor hjemmebrenning til eget bruk var utbredt - og akseptert -

- - - ja, her i bygda brenner dom alle - sa den ene - - - næggu om dom gjør - - svarte den andre, for lensmann brenner ikke - -

Åssen kan du værre så sikker på de a ?

- - Jo, det må vel je vetta, før det er je som

Kongeinntoget 7. juni 1945

I Bygdemagasinet nr. 18 gjenga vi en hyllings-sang som Alf Heggum skrev i forbindelse med Kong Haakons hjemkomst 7. juni 1945.

Dessverre var en linje i første verset falt ut i vår gjengivelse. Dette gjorde innholdet noe "haltende". Derfor gjengir vi dette verset i sin helhet nedenfor.

"Historietimen" idag er vel skjønn -
vi opplever "leksen" vi lærte i lønn,
mens quislinger brølte sitt "Heil og sæl,"
mens tyskerne sparket med "jernskodd hæl."

Vi beklager feilen og takker Odd Sandlund som sendte oss sangen og også gjorde oss oppmerksom på feilen.

Ole

Gammel bebyggelse 5:

Til vår serie "Gammen bebyggelse" har Penny Hansen denne gang laget pennetegninger fra gårdene Ølstad Søndre og Huseby slik denne tar seg ut i dag.

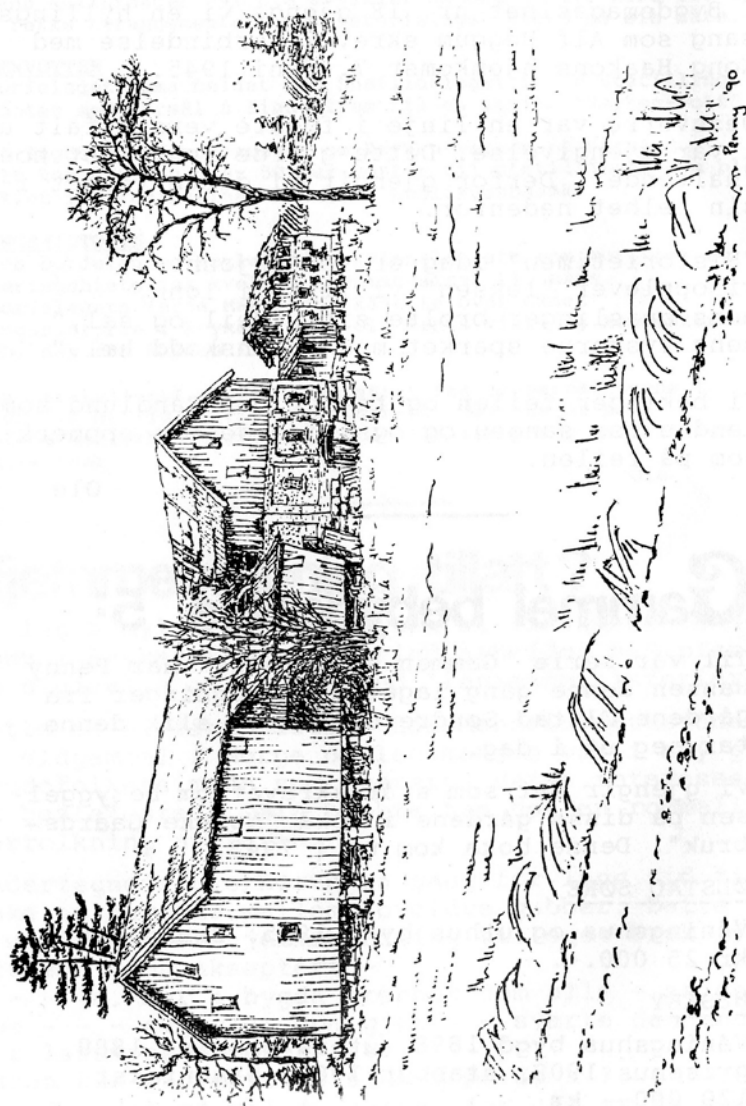
Vi gjengir det som står skrevet om bebyggelsen på disse gårdene i boka "Norske Gaardsbruk". Denne boka kom ut i 1948.

ØLSTAD SØRE

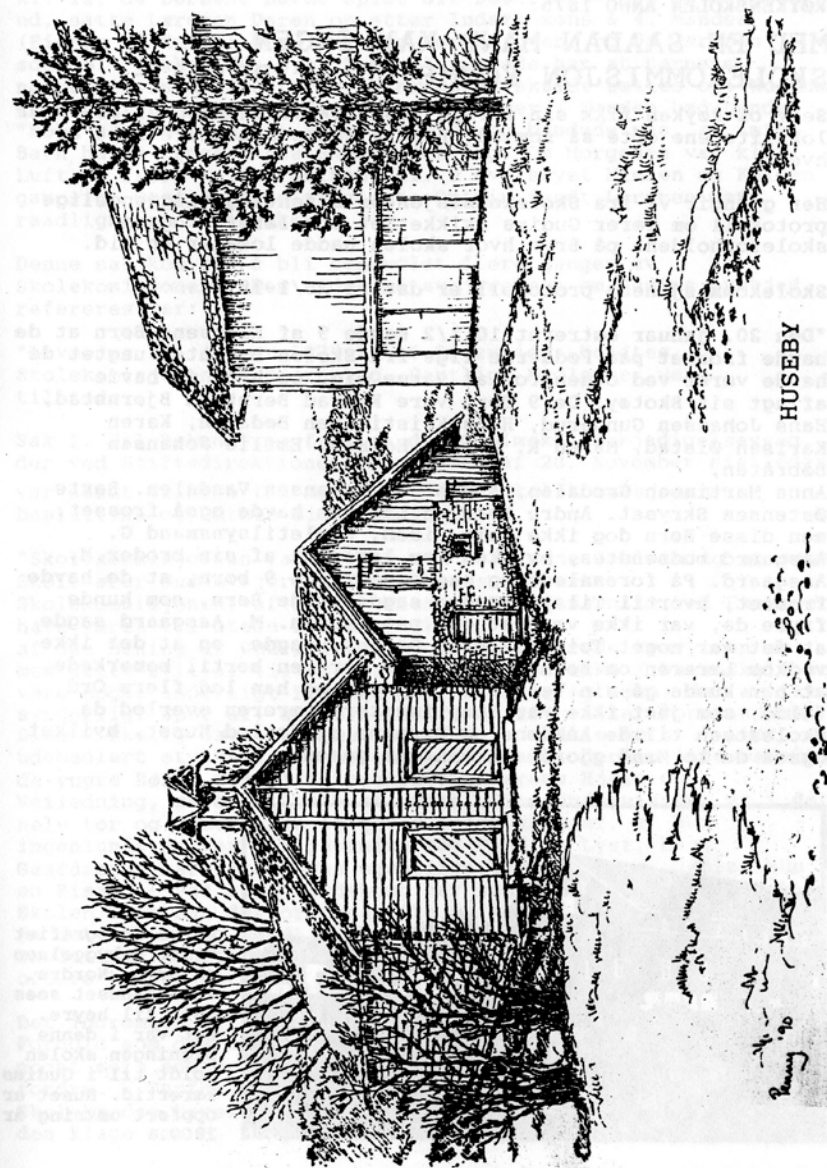
Våningshus og uthus bygd 1905. Branntakst kr 25 000.-.

HUSEBY

Våningshus bygd 1898, uthus omkring 1880, grisehus 1908, stabbur 1900. Branntakst 120 000.- kr.



ØLSTAD SØRE



HUSEBY

RØYKENSKOLEN ANNO 1875:

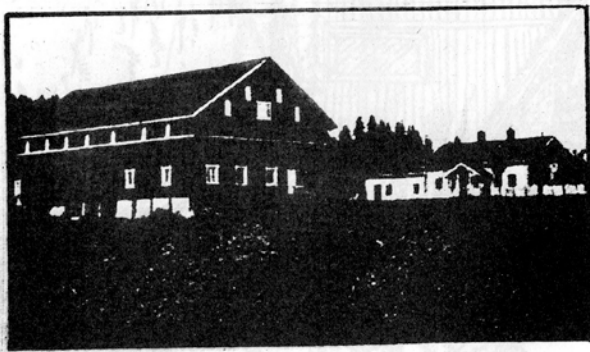
MED EN SAADAN MAND KAN INGEN SKOLEKOMMISSJON KOMME UD AF DET - -

Selv om Røyken fikk sin første faste skole allerede i 1803 var lokalitetene ofte så som så. Lærere kunne også bære litt av hvert.

Her gjengir vi fra Skolekommissjonens offentlig tilgjengelige protokoll om lærer Gudims skikkethet som lærer - og om skoleforholdene på Bryn hvor skolen hadde lokaler en tid.

Skolekommissjonens protokoll er datert 20/1-1873:

"Den 20. januar omtrent 10 1/2 sagde 9 af Klassens Børn at de havde frosset paa Fødderne lige fra Skolen begynte, uagtet de havde været ved ovnen for at varme sig, og hvor de havde aflagt sit Skotøy. De 9 Børn vare Konrad Berntsen Bjørnstad, Hans Johansen Gunderud, Hans Kristiansen Bødalen, Karen Karlsen Ølstad, Maren K. Hansen Holmen, Emilie Johansen Bøbråten, Anna Martinsen Grodalen, Andrea M. Johansen Vasdalen, Berte Østensen Skryset. Andre Børn og Læreren havde også frosset, men disse Børn dog ikke hele tiden. Skoletilsynsmand G. Aasgaard budsendtes, hvilken kom ledsaget af sin broder M. Aasgaard. På foreanledning sagde samtlige 9 børn, at de havde frosset, hvortil Tilsynsmanden sagde at de Børn, som kunde fryse da, var ikke værd at gaa paa Skolen. M. Aasgaard sagde at det var noget Tøiseri, hvad Børnene sagde, og at det ikke vedkom Læreren om Børnene frøs. Da Læreren hertil bemærkede, at han kunde gå sin Vei, blev han ved og han lod flere Ord falde, som just ikke var Komplimenter, Læreren overlod da Skolestuen til de Ankomne og Børnene og forlod Huset, hvilket ogsaa de to Mænd gjorde da han var gaaen.



Dette fotografiet viser bebyggelsen på Bryn, Nordre. Våningshuset sees helt til høyre. Det var i denne bygningen skolen holdt til i Gudims lærertid. Huset er oppført omkring år 1800.

Kl. 12, da Børnene havde spist sit Smørrebrød, og vare gaaede ud, satte Læreren Døren op etter Indstruxens & 4. Manden (Eieren af Huset) kom, lukkede Døren igjen, og da læreren sdagde: "Lukker du igjen Døren?" Svarede han at Børnene nødvendigvis maatte fryse, naar Døren skulde sættes op! Nu kom Konen, af hvem der faldt nogle Yttringer., Manden bad hende "hold Kjæft!" men hun slog i Pulten og bandede paa, at intet Barn havde frosset paa Skolen den Dag. Om Morgen var klar Luft og frisk Kulde, omtrent Kl. 9 overskyet Himlen og Kulden gav sig. Også formedelst sidste Optrin fandt Læreren det raadligst at fortrække."

Denne sak kom til å bli behandlet flere ganger av Skolekomisjonene. Den endelige avgjørelsen om Gudims avskjed refereres her:

"Løverdag 23. Januar 1875 Kl. 6 Eftermidd. holdtes Skolekomisjonen på Bjørnstad. Samtlige Medlemmer vare tilstede.

Sak 1. Til Behandling forelaa den Gudimske Afskjedigelsessag, der ved Stiftsdirektionens Skrivelse af 20. November sistleden var sendt tilbage til ny Behandling. Skolekommissjonen besluttete og udtale sig som følger:

"Skolekommissjoinen fastholder sin før tagne Beslutning at søge Skolelærer Gudim fjernet fra Skolens Tjeneste. Skolekommissjonen, af hvis Medlemmer Flere navnlig ved Examenere have været til stede i Gudims Skole, er af den Mening at Gudim ikke længer opfylder de Krav, man nu med Rette stiller til en Lærer. Der synes ikke i hans Skole at være noget inderligt Forhold mellom Lærer og Børn; der er ikke synderligt Spor af, at Børnene fra Hjertet eller Forstandens Side virkelig have tilegnet sig det de skulle lære. - Lidt udebadlært stykkevis Opramsen er det Hele, derfor lade navnlig de yngre Børn, der altid paakræve Lærers Hjælp og Veiledning, meget tilbage at ønske. Hans Undervisning er i det hele tør og trættende og giver Indtrykket af, at han ingenlunde driver sin gjerning med Flid og Lyst, hans Gaardsbrug har været hans egentlige livsgjerning, Skolen kun en Bisag. - Paa sit Gaardsbrug har han ofret al Tid udenfor Skolen hvor han derfor også ofte er kommet baade træt og sløv, ja det har endog hændt at han er falden i Søvn i sine Skoletimer. - Efter Skoletilsynsmandens sigende er han ogsaa oftere kommen for sent til Skolen.

Det indrømmes villigt, at Gudim har arbeidet under ugunstige Forhold som daarlige Skolestuer, splittet Skoletid o.s.v., men noget mere end han har præstert, maa man dog have ræt til at fordre. - Derfor har det også i længre Tid i Gudims Skolekredse hersket Misnøye med ham; en Ytring deraf haves i den Klage som M. Asagaard med flere har indgivet over Gudim. -

Hvad det af flere Opsiddere i hans Kredse indgivne Andragende

om at faa beholde ham som lærer Angaar, er det efter sigende kommet i stand ved ihærdige Bestrebelse, endog saa Trusler fra Gudims Side. Dermed forklares den Omstendighed, at saa Mange af dem, der have undertegnet M. Aasgaards Klage ogsaa have undertegnet Andragendet om at faa beholde ham. De mange gode Vidnesbyrd Gudim i dette Andragende faar, betragter Skolekommissjonen som ugrundede, de vidne i det hele taget ikke om synderlig Forstand paa hvad der kræves af en Lærer.

Paa Gudims Færd udenfor Skolen har Skolekommissjonen ogsaa væs entlige Anker. For ikke at tale om hans utilbørlige Skrivelser mod Sognepræsten, hvilke i og for sig kunde have beevirket hans Afskedigelse, skal her blot noteres hans Optræden i Anledning af Skolestuen paa Bryn, en optræden af den Beskaffenhed at den har maattet efterlade Tvil med Hensyn til Gudims mentale Tilstand. I en række af Aar har han ofte i mindre passende Udtryk klaget over denne Skolestues Uforsvarlighed i den kolde Vinterstid. Skolekommissjonen har afhjulpet Manglene, og Skolestuen er gjentagende kjent brugbar baade af Stiftsdirktionen og Skolekommissjonen. Samme kjendelse afgaves ogsaa af samtlige tilstedeværende Husfædre i et i den Anledning sammenkaldt Møde i bemeldte Skolestue underb 15. desember sistleden. Desuagtet har Gudim fastholdt sin Paastand om Brynstuens Udugeliuged; ja han stevnede endog Skolekommissjonen til Forligelseskommisjonen under 2. januar forf. Aar og i Skrivelse i siste Høst har han nægtet at holde skole der, om Vinteren bliver kold, og ved sin Trods haanet Skolekommissjonen lige op i Øinene. Sligt er dog forgalt! Med en saadan Mand kan ingen Skolekommissjon komme ud af det. -

Idet Skolekommissjonene altsaa antager at Gudim har vist Mangel paa Flid og Duelighedd, samt utilbørligt Forhold i Bestilling, andrager den herved ærbødigt i Henhold til L. 16/5 60 & 67 om, at Skolelærer Gudim afskædiges. - Den betænke sig saa meget mindre herpaa, som Gudim er en dyktig Jordbruger og eier Gaard, hvorved han vil finde sit udkomme for Fremtiden.

Kr. A. Arnesen, Bernh. Kjegstad, E. P. Bøe,, H. Aasager, L. Nielsen, Th. Pedersen, B. Haug.

Vi bare føyer til at læreren ble avskjediget.

Jubiléumsfesten

Historielagets 25-års jubileum ble markert med en stilig fest på Høyenhall lørdag 9. mars. 115 gjester var på plass ved vakkert pyntede bord da avtroppende formann Bjørn Brønner ønsket velkommen. Det var gjester fra historielagene i Lier, Drammen og Eiker, fra bondelag, bondekvinnelag, helselag og friundervisning. Forøvrig var fylkeskultursjef, Røykens ordfører og fungerende rådmann tilstede.

Terje Martinsen ledet talerrekken som var svært lang og gavene mange.

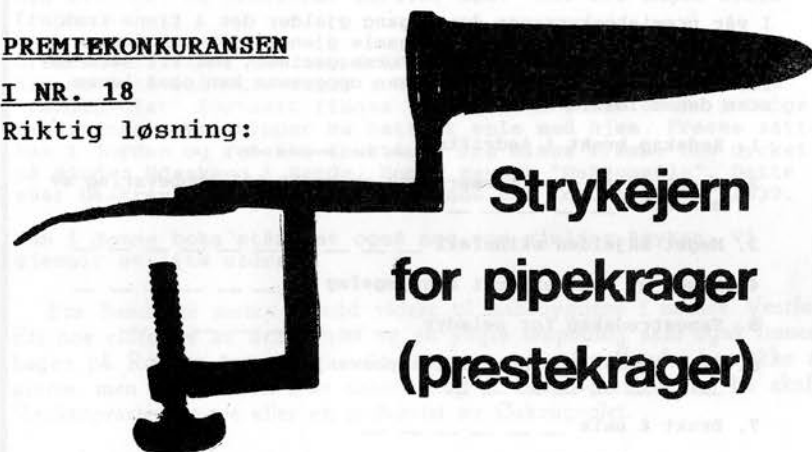
Som seg hør og bør ved slike anledninger ble en rekke personer hedret for stor innsats for laget. Dette gjalt spesielt Hans Graff som fikk overrakt lagets "Samlede skrifter" i tre bind og med mottakerens navn i gulltrykk.

Røykengruppa KAOS underholdt og Kjell Hauger fremførte deler av de gamle Røykenrevyer fra 1950-tallet til stormende applaus. Forøvrig var det dans og morro til langt på natt - -
Ole

PREMIËKONKURANSEN

I NR. 18

Riktig løsning:



Det kom inn 9 besvarelser hvorav 8 var riktige.

Blant de riktige løsninger har vi trukket ut to vinnere som har fått en liten premie i lokalhistorisk stil tilsendt i posten.

Vinnere ble:

Jorunn Dambo, Bødalen
Solveig Larsen, Sverige.

Vi gratulerer vinnerne. Og til dere andre sier vi: Bedre lykke neste gang.

Historielaget mottok sitt pipekragejern som gave fra vårt medlem Randi Oppedal i Nærnes. Hun forteller at dette jernet hadde man funnet i et gammelt uthus på en eiendom hennes familie kjøpte på Nærnestangen for lang, lang tid tilbake.

Vi kan fortelle at vi kun kjenner til 1 at det finnes to pipekragejern i bygda vår i tillegg til det som nå er i historielagets bygdesamling. Det ene befinner seg i Røyken og er laget av jern. Det andre finnes på Spikkestad. Dette er laget av kobber og man har også den teinen som skal varmes opp i ovnen og deretter stikkes inn i hulrommet i pipekragejernet.
Ole

Premiekonkurranse

I vår premiekonkurranse denne gang gjelder det å finne frem til navn eller betegnelser på gamle gjenstander som finnes i historielagets bygdesamling i Kornmagasinet. Det vil være en fordel å ha besøkt samlingen, men oppgavene kan også løses uten denne lokale kunnskap.

1. Redskap brukt i isdriften _ _ _ _ _
2. Laget av en stor tømmerstøkk og brukt til oppbevaring av melvarer _ _ _ _ _
3. Meget skjelden skinnfell _ _ _ _ _
4. Brukt av håndverker i bygningsfag _ _ _ _ _
5. Fangstredskap for pelsdyr _ _ _ _ _
6. Stor gjenstand brukt til oppbevaring av så mangt _ _ _ _ _
7. Brukt i smia _ _ _ _ _
8. Brukt til kledsvask _ _ _ _ _
9. Brukt i skolen _ _ _ _ _
10. Brukt til istandsetting av tøy _ _ _ _ _

Løsningen sender du til:
Bygdemagasinet v/ Ole Sønju,
Krystallveien 37,
3478 Nærnes
innen utgangen av mai 1991.

Også denne gang vil vi foreta trekning at to premier i lokalhistorisk stil blant riktige løsninger som er kommet inn til redaksjonen innen fristens utløp.

Lykke til!

Ole

Øskaugeple i Røyken?

Mon tro når det første epletreet ble plantet i Røyken - - -
- ikke vet vi - -
Men vi vet at så langt tilbake som i året 1745 fantes det ikke ett eneste frukttrær i bygda vår. Dette året skulle sogneprestene i Norge besvare en rekke spørsmål (43) fra kongen i København. Og ett av spørsmålene gjalt frukttrær/fruktdyrking.

I sitt kontor i prestegården i Røyken satt den danskfødte sogneprest Paul Christian Holst en sollys sommedag og skrev ned svarene. Om frukttrær skriver han: "Her ere ingen slags frugttrær".

Grunnen til at vi tar opp dette spørsmålet nå, er et brev vi har mottatt fra Nils Sunne i Sande historielag. Han spør om "Øskaugeplet" fortsatt finnes i Røyken. I Sande skal, i følge tradisjonen, en skipper ha hatt et eple med hjem. Frøene satte han i jorden og rotekte frukttrær fra disse frøene ble dyrket på gården Ødeskaug i Sande. Derav navnet "Øskaugeple". Dette står beskrevet i bygdeboka for Sande som kom ut i året 1939.

Men i denne boka står det også noe som gjelder Røyken. Vi gjengir et lite utdrag:

Fra Sande er sorten spredd videre til nabobygdene i nordre Vestfold. Ett noe eldre tre av denne sort og en yngre innpoding skal også finnes i hagen på Røyken prestegård. At disse stammer fra Sande, kan ikke avgjøres, men det er slett ikke usannsynlig at Sande-presten kan ha skaffet Røykenpresten et tre eller en podedvist av Øskaugeplet.

Vi har forelagt spørsmålet for sogneprest Trond Hylland og pensjonert kommunegartner Leif Hagenlund. Hagenlund kjenner meget godt til Øskaugeplet fra sin tid på landbrukshøgskolen på As. Når det gjelder prestegårdshagen ble den ryddet for en del meget gamle trær for en del år tilbake. Men hvor vidt Øskaugapalen fantes i prestegårdshagen, og om noe i tilfelle fortsatt er tilbake, vil vi ikke få klarhet i før frukten modnes til høsten.

Vi vet at sandesokningene markedsførte sine epler på torget i Drammen. Ofte ble betegnelsen Jordbæreple brukt om den samme frukten fordi Øskaugeple hadde en fin rød farge. Muligens kan frukten ved torghandel ha kommet til Røyken. Men det er vel også en mulighet for at sandepresten har brakt med en stikling til sin kollega i Røyken. Vi kan forøvrig nevne at mangeårig sogneprest i Sande, Andreas Faye, gikk i skole hos den legendariske røykenpresten Christian Holst på begynnelsen av 1800-tallet og han bodde i prestegården.

Hvis noen av våre lesere har noe å berette om gamle frukttrær i Røyken vil vi sette pris på å bli kontaktet. Kanskje finnes

det fortsatt Øskaugleple (Jordbæreple) også andre steder i Røyken.

Forøvrig bør det være en oppgave for historielaget å få plantet - eller podet inn kvister fra - Øskaugleple her i bygda. I prestegårdshagen har de jo tradisjon allerede, og røykenpresten anno 1991 ser gjerne at tradisjoner holdes i hevd. Eller vi kan plante dette gamle fruktreet på tomte vår ved Kornmagasinet - eller hva med Hernestangen - - -

Jeg kan nevne at man i Sande nylig podet inn kvister fra Øskaugleple på to frukttrær i prestegården. Der har de også noen kvister å avse til en eventuell fornyelse av dette eldgamle fruktreet i Røyken.

Ole Sønju

Gamle postkort med motiver fra Røyken

Har du et gammelt postkort med motiv fra Røyken? I så fall vil vi gjerne få låne det for avfotografering.

Vi forsøkte oss med presentasjon av gamle postkort med Røyken-motiver allerede i førsteutgaven av Bygdemagasinet som kom i mai 1985. Men vår trykketeknikk den gang ydet ikke de gamle motiver rettferdighet.

Nå har vi imidlertid gått over til offsettrykk som gir vesentlig bedre gjengivelsesmuligheter, spesielt for fotografier. Derfor satser vi nå på å trekke den hyggelige gamle skikken med lokale postkortmotiver frem i lyset igjen.

Se gjennom din gamle korrespondanse. Finner du postkort med motiv fra Røyken så send dem til:

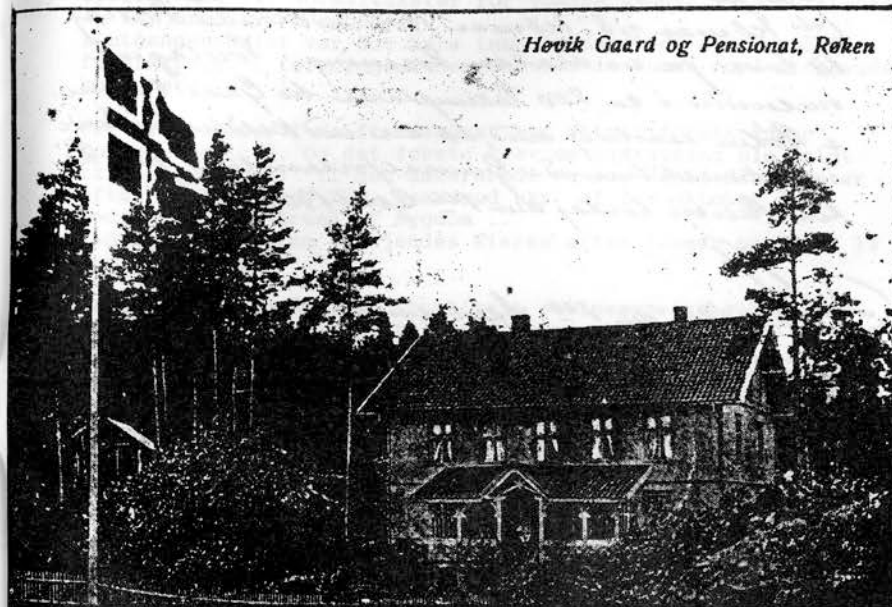
Bygdemagasinet v/ Ole Sønju,
Krystallveien 37,
3478 Nærsnes

Du får selvsagt kortet tilbake så snart vi har avfotografert det og gjort våre notater. Og du vil få se det igjen i Bygdemagasinet etter hvert. Forøvrig vil kopiene bli tatt omhyggelig vare på i historielagets fotoarkiv som er under oppbygging.

Ole

Postkort fra Båtstø ca. 1910

Høvik Pensionat ble overtatt av kommunen i 1917. Prisen var 35000 kr. Stedet ble gjort om til gamlehjem og fikk navnet Fagertun. Men nå er også dette avviklet.



Høvik Gaard og Pensionat, Røken

Røkens gjensidige Husdyrforsikringsforening

Hos Graff på Huseby gård har vi fått låne protokollen til Røkens gjensidige Husdyrforsikringsforening. Denne foreningen ble stiftet 1. april 1905. Vi gjengir i fotokopi et lite utdrag av innledningen i protokollen.

Under Generalforsamling i Røkens Landboforening den 1. januar 1905 fremkom Bent C. Høvik Forslag om, at der i Røken kunde oprettes en gjensidig Husdyrforsikringsforening.

I denne anledning ble der på stedet utkalt en komité bestående af Hr. Bernt C. Høvik, Otto Aagaard og Hans J. Graff til at fremkomme med forslag til love for en saadan Forening:

Denne komité har i mdrer den 28 januar, 1^{de} februar og 8. februar 1905 udarbejdet forslag til love for en saadan forening. Forslaget omlevedes i ca 200 eksemplarer til Gaardbrugene i Røken samtidig med, at der indkaldtes til møde i en konstituerende Generalforsamling paa Røken kirke lundag den 14^{de} april 1905:

Paa 1905 den 14^{de} april sammentraakte seden under skrive paa Røken kirke for et stykke

Røken gjensidige Husdyrsforsikringsforening,

hvis love da blev vedtagne saalydende:

§ 1.

Foreningens navn er Røken gjensidige Husdyrsforsikringsforening. Dens virksomhed omfatter Røken Kirke i Buskends Amt. Under saadan Omstændighed skal det dog være Bestyrelsen tilladt at overtage Forsikringer udenom Bygden, naar Foreningen med Hensyn til Kontrollen tillader det.

Lover i hele 19 paragrafer fylder de ti første sidene i den gamle boka. Siste paragraf handler om mulig opløsning av foreningen. " . . . Efterat Foreningens Forpligtelser er afviklede, skal mulig tilstedevarende Formue overdrages til et inden Kommunen værende almenntilgitt Øiemed efter beslutning i Foreningens Generalforsamling, hvori Ophævelsen bestemmes".

Ifølge protokollen ser det ut til at 19 personer har vært tilstede på stiftelsesmøte. Foreningens første formann ble Bernt C. Høvik. Forøvrig besto bestyrelsen av Frantz Røed, Johan Lund, Andr. Wang, Hans Slemmestad og Chr. E. Wang.

Bygda ble delt inn i fem kretser, hver med en kretstakstmann. Otto Aagaard ble valgt til kasserer.

For å bli medlem i foreningen måtte en betale en "Indtrædelseskongent" på 3 kroner. Premien for de husdyr en ønsket å forsikre kom i tillegg. Premien utgjorde fra 1% til ca. 2,5% av husdyrets verdi. Brannforsikring kom eventuelt i tillegg med 1%. Normaltakster for voksne husdyr var 180 kroner og for ungdyr 100 kroner. I utgangspunktet var det bare innenbygdsboende som kunne få forsikringer i foreningen. Men unntaksvis kunne også utenbygds komme med.

Pr. 1. november i stiftelsesåret var antall forsikringer kommet opp i 37. Og det første krav om erstatning ble meldt til bestyrelsen: ". den assurerte Ko hos Adolf Østensen er efter Kredsformand Thv. Baarsrud skr. af 14. oktober d.a. nedslagtet paa Grund af Sygdom .. Vedtag: Erstatning tilkjendes Eierne efter lovens paragraf 13 med Kr. 64.00".

Protokollen gjenspeiler stort sett rutinemessige saker. Men etter en tid ser det ut til at premierestansene er blitt et problem. Bestyrelsen truer dels med innkasso, og ofte blir restansene strøket. Ved en anledning blir erstatningsbeløpet halvert fordi premien ikke er betalt de fire siste årene.

Et underslag innen foreningen avdekkes også i protokollen. Bestyrelsen truer med politianmeldelse. Men dette blir ikke aktuelt fordi den utro tjener tilbakebetaler over noen år. Og familie trer til med garantier.

I protokollen finnes ingen fullstendige fortegnelser over foreningens aktiviteter. Men et notat forteller at pr. 31/12-1921 var 131 hester og 100 storfe assurert i foreningen.

Protokollen refererer årlige generalforsamlinger samt en rekke styremøter. Men etter referatet fra generalforsamlingen 19. desember 1962 på Høyenhall samt et etterfølgende styremøte samme dag er intet angitt før generalforsamlingen 16. mars 1965. Her gjøres det et enstemmig vedtak om å oppløse foreningen. I en ekstraordinær generalforsamling 31. mars samme år blir vedtaket stadfestet.

Det kan være interessant å se nærmere på hvilke "Almenntilgitt Øiemed inden Kommunen" man valgte å tilgodese med foreningens formue på ca. 37.000 kroner:

Røyken Bondelag	kr. 23.000.00 1)
Røyken Sanitetsforening	" 5.000.00
Røyken 4H	" 1.000.00
Røyken skoles musikkorps	" 1.000.00
Hyggen "	" 1.000.00
Frydenlund "	" 1.000.00
Slemmestad "	" 1.000.00

Foreningen Høienhall

" 3.905.44

kr. 36.905.44

1) Av dette stilles kr. 3.000.00 til disposisjon for bygdebok for Røyken, hvis dette blir aktuelt. Forøvrig skal rentene av de resterende kr. 20.000.00 benyttes fortrinnsvis til fremme av jordbruksnæringen, samt opplysningsvirksomhet i jord- og skogbruk.

I det aller siste vedtak som er referert i protokollen heter det: "Videre blir nuværende assurandører tilskrevet om at assuranzen maa overføres til ny forsikringskasse.

Ole

Hernestangen

Som vi tidligere har fortalt i Bygdemagasinet er bygningene på kommunens eiendom Hernestangen ved Drammensfjorden restaurert og ført tilbake til sitt opprinnelige utseende.

Vårt foto ble tatt i fjor høst og viser våningshuset. Kafeen - som var et tilbygg på østre langside (bak) huset - er fjernet.



Nye medlemmer

Etter årsskiftet har laget fått 20 nye medlemmer. De 20 er:

Andersen, Grethe, Spikkestadvn. 124,	3430 Spikkestad
Andersen, Randi og Knut, Boks 3,	3472 Bødalen
Arnesen, Gude, Odalsveien,	3470 Slemmestad
Ax, Berit og Erik, Bakkekroken 9,	3442 Hyggen
Berg, Jorunn og Halvard, Bergervn. 14,	3470 Slemmestad
Bjørnsfjød, Ingrid, Spikkestadvn. 25,	3440 Røyken
Bøe, Hans, Bøveien	1380 Heggedal
Böhmer, Jan, Ødegårdslia 17B,	3470 Slemmestad
Gausemel, Edith og Kjell, Sagveien 30,	3430 Slemmestad
Granviken, Tone Østby, Godheimvn. 85,	3440 Røyken
Hansen, Pål, Båstøvn.,	3477 Båstø
Hauge, Sølvi, Vardevn. 14,	3470 Slemmestad
Hovind, Inger og Tor, Klemmetsrudvn. 22,	3440 Røyken
Hogstad, Tore, Ødegårdslia 1,	3470 Slemmestad
Markveien, Laila, Ødegårdslia 60,	3470 Slemmestad
Petterson, Reidun og Ralph, Elgvn. 24,	3470 Slemmestad
Nilsen, Elin Wang, Godheimvn. 90,	3440 Røyken
Svennevig, Finn og Gunn, Odden,	3470 Slemmestad
Storlien, Berit og Bjarne, Muserudvn. 11	3442 Hyggen
Waler, Arne, Mølleavn. 11,	3440 Røyken

Vi ønsker dere alle hjertelig velkomne som medlemmer i Røyken historielag.

Redaksjonen

Juli 1915

En arbeider fra Røyken er i dag llagt en mulkt på 20 kr. for å ha spyttet en pike i ansiktet. Han har innrømmet å ha gjort det, og unnskylder seg med at piken som han har hatt følge med siden nyttår, nå har tatt følge med en annen mann. Ifølge et vitneutsagn var det tobakks-saus eller snus som fyren spyttet i ansiktet på piken.



Pr. 30/4-91 har Røyken historielag 366 medlemmer.